

Оксана МЕЛЬНИЧУК,

orcid.org/0000-0002-1725-7270

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри мовознавства

Івано-Франківського національного медичного університету

(Івано-Франківськ, Україна) melnychuk27@gmail.com

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ В ЕПІСТОЛЯРІЇ ЮРІЯ ШКРУМЕЛЯКА

Запропоноване дослідження є однією із спроб систематизації семантичних і стилістичних особливостей етикетних висловлень в епістолярії Юрія Шкрумеляка.

Етикетні висловлення є незмінною складовою загальної мовленнєвої культури людини, свідченням її всебічного розвитку, показником рівня оволодіння комунікативними якостями мови (правильність, доречність, точність, чистота, багатство, самобутність тощо). Український народ витворив неповторну систему етикетних висловлень, яка репрезентує самостійні та своєрідні усталені формули ввічливості. Невичерпним джерелом дослідження національного мовленнєвого етикету є епістолярна спадщина письменників, яка дає змогу виявити нерозривний зв'язок між мовленням та психологією, увиразнює загальнонавчальні та регіональні особливості культури спілкування мовців.

Юрій Шкрумеляк своїм творчим генієм розкрив багатогранний, глибокодумний та могутній потенціал виражальних можливостей української мови, увиразнив її народно-поетичну образність, уміло поєднав їх із багатством національної культури мовлення.

Матеріалом дослідження ми обрали листи Юрія Шкрумеляка до своїх сучасників та друзів – Олекси Пушика і його дружини Лесі. Адресанти Ю. Шкрумеляка – щирі приятелі-однодумці, які допомагають долати труднощі в умовах жорстокого радянського тоталітаризму.

Для характеристики ми обрали такі семантико-функціональні вияви етикетних висловлень у досліджуваному матеріалі: звертання, подяка, прохання, вибачення.

Зафіксовані етикетні висловлення характеризуються певними особливостями, зумовленими питомими ознаками епістолярного жанру, а також індивідуальним вибором найпоширеніших формул ввічливості автором листів. Розглянуті ввічливі звороти засвідчують обшир мовної свідомості українців, особливості народної етики, комунікативної культури, основні риси менталітету, зокрема такі, як: доброзичливість, толерантність, щирість, романтичність, емоційність, прихильність, повага до родинного укладу, дотримання почуття такту, шанобливе ставлення до співрозмовника.

Ключові слова: етикетні висловлення, мовленнєвий етикет, адресат та адресант мовлення.

Oksana MELNYCHUK,

orcid.org/0000-0002-1725-7270

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Linguistics

Ivano-Frankivsk National Medical University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) melnychuk27@gmail.com

SPEECH ETIQUETTE IN THE EPISTOLARY OF YURIY SHKRUMELIAK

The proposed study is one of the attempts to systematize the semantic and stylistic features of etiquette expressions in the epistolary of Yuriy Shkrumeliak.

Etiquette expressions are an invariable component of a person's general speech culture, evidence of its comprehensive development, an indicator of the level of mastery of the communicative qualities of language (correctness, appropriateness, accuracy, purity, richness, originality, etc.)

Yurii Shkrumeliak, with his creative genius, revealed the multifaceted, deeply thoughtful, and powerful potential of the expressive capabilities of the Ukrainian language, emphasized its folk-poetic imagery, and skillfully combined them with the richness of the national culture of speech.

The material of the study is Yuriy Shkrumeliak's letters to his contemporaries and friends, Oleksa Pushyk and his wife Lesia. Shkrumeliak's addressees are sincere like-minded friends who help him overcome difficulties in the conditions of brutal Soviet totalitarianism. For the purpose of characterization, we have identified the following semantic and functional manifestations of etiquette expressions in the material under study: appeal, gratitude, request, apology. The relevance of the work is obvious, since it is determined by the importance of the object of study, the ambiguity of views on the characterization of the main lexical and semantic groups of etiquette expressions and their functions.

The purpose of the study is to analyze the semantic and stylistic features of etiquette expressions in the epistolary of Yuriy Shkrumeliak. The realization of this goal involves solving the following tasks: to determine the semantic and stylistic features of etiquette expressions in the epistolary of Yuriy Shkrumeliak, to find out the ethnopsychological features of the recorded formulas of politeness.

The scientific novelty of the study lies in the fact that a new analysis of semantic and stylistic features of etiquette expressions in the epistolary heritage of Yuriy Shkrumeliak is proposed, taking into account their ethnopsychological peculiarities.

The language of Yuriy Shkrumeliak's letters testifies to the powerful strength of the spirit, pervasive intelligence, unique humanity, moral and spiritual experience of the artist. The analyzed etiquette expressions confirm the uniqueness and immortality of the system of speech etiquette of the Ukrainian people.

Key words: *etiquette statements, speech etiquette, addressee and addressee of speech.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Семантико-стилістичні особливості етикетних висловлень стали важливим предметом наукових розвідок у сучасному мовознавстві. У цьому контексті великий лінгвістичний потенціал має епістолярна спадщина українських літературних талантів. Упродовж останніх десятиліть активізувалася зацікавленість різноаспектним аналізом цих конструкцій. Зокрема, здійснюються комплексні дослідження та систематизація формально-граматичних, семантико-функціональних та стилістичних виявів мовленнєвого етикету, які зафіксовані в епістолярії культурних діячів ХІХ–ХХ ст.

Актуальність роботи очевидна, оскільки зумовлена важливістю об'єкта дослідження, неоднозначністю поглядів на характеристику основних лексико-семантичних груп етикетних висловлень та їхніх функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато наукових праць об'єднує увага до семантико-функціональних та стилістичних характеристик мовленнєвого етикету, що й дозволяє підпорядкувати аналіз зазначених висловлень чітко окресленій дослідницькій меті. В епіцентр наукового пошуку потрапили структурно-семантичні ознаки формул ввічливості та національно-культурні елементи в системі мовленнєвого етикету (праці О. Миронюк, Н. Плющ, С. Богдан, О. Завгороднього, І. Гамрецького, С. Караванського, Т. Панько, М. Телеки та ін.).

Увагу дослідників традиційно привертають комунікативно-прагматичні особливості етикетних конструкцій нашого народу (праці О. Мацько, Є. Чак, Я. Радевича-Винницького, Н. Гуйванюк, М. Скаба, М. Жовнір, О. Миронюк, Н. Журавльової, Г. Татаревич, Л. Корновенко та ін.).

У контексті дослідження функціонально-стильової диференціації етикетних висловлень українців важливими є наукові розвідки М. Білоус, Г. Татаревич, Н. Станкевич, Л. Шмакової та інших.

Особливо поглибилась зацікавленість українських мовознавців психолінгвістичним аспектом

мовленнєвого етикету, знайшовши відображення у дослідженнях М. Стельмаховича, Н. Бабич, М. Телеки.

Семантико-функціональним та стилістичним особливостям етикетних висловлень в епістолярії присвячені праці С. Богдан, Я. Радевича-Винницького, Л. Мацько та інших. За спостереженнями Л. Мацько, саме «епістолярії мають ту перевагу над усіма іншими текстами, що в них автор є самим собою або найближчим до себе, відкритим, щирим. І це відображається в невимушеності добору мовних засобів, безпосередності вираження почуттів, істинності мовної культури, що й засвідчує реальний стан володіння мовою» (Мацько, 2003: 299).

Мета роботи полягає в аналізі семантичних та стилістичних особливостей етикетних висловлень в епістолярії Юрія Шкрумеляка. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: визначити семантичні та стилістичні особливості етикетних висловлень в епістолярії Юрія Шкрумеляка, з'ясувати етнопсихологічні особливості зафіксованих формул ввічливості.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що запропоновано новий аналіз семантичних та стилістичних особливостей етикетних висловлень в епістолярній спадщині Юрія Шкрумеляка з урахуванням їхніх етнопсихологічних особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Юрій Шкрумеляк увійшов в історію нашого народу як письменник, співець Українського січового стрілецтва, щирий борець за відродження і визволення нашої Батьківщини, подвижник національної ідеї.

Його перу належать патріотичні поетичні твори, присвячені оборонцям-героям незалежності та волі українського народу («Тим, що полягли (Йдемо, діти, в гай, діброву...)', «Присяга українського юнацтва в роковини бою під Крутами (1918 – 29 січня 1938)», «Українські прапори на Чорному морі (29.IV.1918 – 29.IV.1938)», «Ой, що ж там так палає...», «Безіменним героям», «На виставці пам'яток по У. С. стрільцях», «Ідм до

них...», «Гей, соколята!...», «Різдво в Крижополі»). Особливий інтерес становлять у цьому аспекті повісті та оповідання, присвячені славним побратимам-стрільцям. Наприклад, повісті: «Поїзд мерців» і «Чота крилатих»; оповідання: «Силач другої чети», «З листом до Бригади», «Михасева кров на білому снігу», «Весняна повінь» тощо. У цих та багатьох інших творах славного сина Прикарпаття надзвичайно реалістично передана понівечена, невідрадна дійсність тогочасного тривожного періоду в історії української нації. Адже автор сам пережив ці надскладні історичні умови, долаючи всі труднощі багатостраждального збройного протистояння та демонструючи потужну національну самосвідомість, звиятжане бажання незалежності, безприкладний героїзм і шляхетну відвагу.

Мовознавче дослідження епістолярної спадщини Юрія Шкрумеляка відкриває безмежні інтелектуальні, духовні та життєві горизонти творчої, громадської діяльності відомого митця слова.

Як слушно зауважує Мацько Л. І., «аналізуючи листи видатних майстрів українського художнього слова, звертаємо увагу на те, наскільки до ознак, спричинених комунікативними прагматичними ролями, додаються ознаки, створені художньою прагматикою адресанта. Такий аналіз цікавий тим, що виявляє, як у текстах листів збігаються мовні лінії суто комунікативної і соціокультурної ситуацій, тобто одночасно постає комунікант-інформатор, носій стихії живої мови і майстер літературної мови та художник слова» (Мацько, 2003: 297).

Надзвичайну зацікавленість в епістолярії викликають етикетні висловлення, в яких відображається не тільки багатоцвітний менталітет, співучо-ніжна душа, складна психологія та самобутня культура українського народу, а й неповторний авторський стиль та правдиво-довершений світогляд митця.

До найпоширеніших етикетних висловлень в листах Юрія Шкрумеляка належать *звертання*. Розмірковуючи над соціально-психологічною зумовленістю вибору етикетних форм звертання, пригадаймо, що у «Словнику української мови» слово *звертання* тлумачиться як «1. Дія за значенням *звертати* і *звертатися*; 2. Вислів, думка, прохання і т. ін., спрямовані до кого-небудь. // лінгв. Слово або сполучення слів, що називають особу чи предмет, до яких звертається той, хто говорить» (СУМ, 1970–1980: 465). А слово *звертатися* означає «1. Говорити, писати, спрямовуючи свої слова, свою мову до кого-небудь. // до чого. Апелювати до чого-небудь притаманного або приписуваного комусь. // Говорячи до кого-небудь, називати його певним чином, виявляти

своє ставлення до нього. // Удаватися до кого-небудь за порадою, допомогою і т. ін.» (СУМ, 1970–1980: 466).

Серед зафіксованих нами *звертань* до своїх адресатів – Олекси та Лесі Пушиків – переважають слова-регулятиви *друже/друзі, друзяко, брате, приятелю/приятелі*. А також вилучені на той час зі спілкувального етикету з ідеологічних міркувань звертання *добродію/добродійко*. Широко представленими залишаються й звертання на власне ім'я. Обрані вокативи підкреслюють напрочуд приязні та товариські стосунки. А поглиблює емоційність, сердечність та ніжність взаємин палітра найрізноманітніших означень, якими автор поширює ці звертання. Наприклад: *дорогий, найдорожчий, добрий, вельмишановний, правдивий, сердечний/сердечна, найсердечніший, найциріший, вірний, рідний, найрідніші, коханий, незабутній, любий, милий, наймиліший* та інші. Порівняймо: «Вельмишановний і Дорогий Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 29); «Дорогий мій і правдивий Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 35); «Дорогі мої і вірні Друзі!» (Шкрумеляк, 2024: 165); «Добрий і Сердечний мій Друже Олексію!» (Шкрумеляк, 2024: 43); «Любий Друже Олексю!» (Шкрумеляк, 2024: 46); «Любий Друзяко!» (Шкрумеляк, 2024: 59); «Найсердечніший Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 63); «Рідний мій Друже Олексю!» (Шкрумеляк, 2024: 71); «Дорогий і Коханий Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 73); «Дорогий і милий Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 82); «Незабутній Друже Олександр!» (Шкрумеляк, 2024: 95); «Найциріший мій Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 114); «Дорогий і Вірний Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 118); «Наймиліший Друже Олексію!» (Шкрумеляк, 2024: 120); «Найдорожчий Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 142); «Вельмишановна Добродійко Лесю!» (Шкрумеляк, 2024: 150); «Дорогі мої Друзі, Рідні мої – Лесю, Олексію!» (Шкрумеляк, 2024: 169); «Милий Брате Олексю! Дорогі мої Друзі і Добродії!» (Шкрумеляк, 2024: 176); «Найдорожчі мої Приятелі, Рідні мої Друзі!» (Шкрумеляк, 2024: 185); «Найдорожчі мої Приятелі і Добродії!» (Шкрумеляк, 2024: 187).

Духовності, інтелектуалізму, естетичності та орнаментальності таким звертанням надають різноманітні означення та прикладки з компонентом «*серце*», що мають виразний фольклорний характер, як-от: «Дорогий і Милий серцю Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 39); «Дорогий серцю Друже Олексію!» (Шкрумеляк, 2024: 41); «Дорогий серцю Друже Олексю!» (Шкрумеляк, 2024: 44); «Найближчий серцю моєму Друже Олексію!» (Шкрумеляк, 2024: 49); «Ближчий серцю моєму, Дорогий Друже!» (Шкрумеляк, 2024: 66); «Найдорожчий

мій і найвірніший Друже Олексю! Вельмишановна і Дорога Серцю моєму господинько наша, Лесю!» (Шкрумеляк, 2024: 162).

Зафіксовані етикетні висловлення звертання є не тільки самобутнім вступним акордом до подальшої дистантної комунікації, але й створюють приязну, доброзичливу тональність приватного неофіційного листування. Автор виражено, з почуттям шанобливого ставлення, любові, співпереживання добирає звертання до близьких і дорогих йому адресатів.

У листах Ю. Шкрумеляка представлені й етикетні висловлення подяки. Почуття вдячності адресант передає за допомогою традиційних формул дякую, подяка, дяка/вдяка, вдячний, які відзначаються сполучуваністю з поширювачами способу дії, як-от: «**Щиро дякую** за вістку з рідного краю, кожне писемце звіди – це ніби наша ластівка з наших сторін радує моє серце» (Шкрумеляк, 2024: 31); «**Щиро дякую** за журнали, я їх ще не одержав, але певно т. Кривоніжко передасть» (Шкрумеляк, 2024: 31); «**Щиро дякую** за Вашу точність у відписуванні на мої письма» (Шкрумеляк, 2024: 34); «**Ще раз сердечно дякую** за добре дружнє слово і за зворушливу Вашу зичливість до мене, вітаю Вас усіх, зокрема поклін Ви. Дружині» (Шкрумеляк, 2024: 40); «**Так само якнайсердечніше дякую Вам** за Ваші турботи про матеріальну допомогу мені» (Шкрумеляк, 2024: 35).

З-поміж виразів подяки фіксуємо конструкції в поєднанні іменників дяка та вдяка з поширювачами атрибутивного типу, як-от: «**Щира дяка**, любий Друже, що в саму Петрівку / Ви про мене спогадали – і то в переднівку!» (Шкрумеляк, 2024: 81); «**Ще раз сердечно дякую** за Ваші щирі рядки, за Ваші сердечні бажання, зокрема Вам, Вп. Добродійко, **щира вдяка** моя за пряму дописку з такими глибокими бажаннями» (Шкрумеляк, 2024: 77).

Компонент «*дуже*» наповнює етикетні висловлення подяки відтінками особливої прихильності, щирої чуйності за зроблене добро, як-от: «**Дуже дякую** за нові «матеріали» про Марточку» (Шкрумеляк, 2024: 234); «**Дуже щиро дякую** за цікаву для мене відомість про одну і другу гостю у Вашім домі, дуже цікаво вгадую, хто це міг бути з Лисинич – та про це може довідаюся тільки від своєї дружини» (Шкрумеляк, 2024: 89).

Мистецтво гречності та шанобливості зреалізовано і в конструкції «не знаю, як і дякувати Вам». Наприклад: «**Не знаю, як і дякувати Вам** за золоті і цінні Ваші слова моральної підтримки, вони для мене в моєму положенні цінніші від усього іншого» (Шкрумеляк, 2024: 35).

В етикетній функції подяки фіксуємо в досліджуваному матеріалі формули «вдячний/вдячні» з поширювачами способу дії. Вони вирізняються виразними смисловими відтінками, напр.: «**Щиро вдячний** Вам за листа, якого я одержав і яким зрадив» (Шкрумеляк, 2024: 29); «*Дорогий Друже, про себе не можу Вам багато писати, скажу тільки, що це хіба тільки ласка Божя, що я ще тут в Протоці, вже півтора року на одному місці – і за це я незвичайно вдячний*» (Шкрумеляк, 2024: 71-72); «**Сердечно вдячний** за вірну пам'ять, якої доказом є теж Ваш привіт 7. Листопада» (Шкрумеляк, 2024: 237); «**Сердечно вдячні** Вам обоєм за дружні турботи про нас, ми теж якнайщиріше бажали б Вам – як то кажуть – неба прихилити» (Шкрумеляк, 2024: 249); «*За фасольку – добросердечна моя Добродійко – як і за все інше, що знайшов у посилочці, я невимовно вдячний*» (Шкрумеляк, 2024: 150).

З особливою повагою і любов'ю, статечно і правдиво звучить подяка «з великою вдячністю», як-от: «**З великою вдячністю** прочитали ми Вашого листа, якого одержали 13 листопада» (Шкрумеляк, 2024: 249).

Також осердям формул подяки постає компонент «спасибі» у поєднанні з поширювачами означального типу в середньому роді на зразок: «**Велике спасибі** також за газети, вони – хоча з ділянки медицини – будуть для мене теж цікавою лектурою на якийсь час, бо читати нічого, а потім добрий запас бумажок» (Шкрумеляк, 2024: 37); «**Щире спасибі** Вам, дружній привіт і поклін Вашій Дружині» (Шкрумеляк, 2024: 43).

Великий стилістичний потенціал містять висловлювання, що містять повтори окремих компонентів та поєднання кількох етикетних формул, як-от: «**Щиро-щиро дякую** за письмо, що отримав нині, а зокрема **велике «спасибі»** Ви. Дружині Вашій за сердечно дописані бажання **Великодні**» (Шкрумеляк, 2024: 76); «Ваше письмо з 2/12 дістав, **щиро-щиро дякую Вам** і з місця відписую» (Шкрумеляк, 2024: 35); «*А тимчасом ще раз щиро дякую Вам* за Вашу дружню зичливість і маю надію в Бозі, що ще діждуся щасливої хвилини, коли зможу особисто **подякувати і віддячитися Вам** за правдиву дружбу та прославити її в своїх споминах, які напевно увінчають усі мої переживання» (Шкрумеляк, 2024: 35); «**Дякую, дякую, сердечно дякую!**» (Шкрумеляк, 2024: 38).

У досліджуваному матеріалі фіксуємо самобутні формули подяки, що мають відтінок книжності, урочистості. Водночас вони увиразнюють індивідуальну манеру спілкування Юрія Шкрумеляка, як-от: «*Ваша незвичайна зичливість, любий*

Друзе, прямо ставить мене в клопітливе становище, я одночасно з радістю, яку відчуваю з приводу Вашої дружби і добросердечності, відчуваю якусь ніяковість від стільки доброго, чого я від Вас уже дотепер зазнав – **і мені залишається тільки просити Долю і Призначення, щоб дозволили ще колись віддячитися Вам. Навіть добирати слів до спеціальної подяки Вам – мені якось ніяково, бо все це вийде банально і не висловить всієї глибини почуттів, що їх збудила в мені Ваша дружня поміч**» (Шкрумеляк, 2024: 37); «**На вступі мого листа мушу знов повторитися – що не знаходжу для Вас слів подяки – і що відчуваюся, мимо всього і щасливим у Господа, маючи такого Друга, як Олексій!**» (Шкрумеляк, 2024: 46); «**Я мрію про те, що колись ще зустрінуся з Вами в інших умовах, і тоді при чудесній Господній допомозі зможу віддячитися Вам по казочному, значить так, як в казках віддячуються своїм добродіям (звичайним скромним, добрим людям, як Ви) за те, що колись вони ставали в пригоді різним бідним істотам, як нпр. мишиці, пташиці, лисичці**» (Шкрумеляк, 2024: 114).

Цілу гаму почуттів передає формула подяки, доповнена уснорозмовними конструкціями «**цілую руці**», «**цілуючи ручки**», як-от: «**Вже мені докраю ніяково від безлічі доказів Вашої доброти до мене, дякувати – також не знайду слів, хіба банальне галицьке «цілую руці» – і це ще буде найкраще, наше рідне, хоч і трохи смішне, але за те – веселе!**» (Шкрумеляк, 2024: 200); «**Дякуючи Вам і цілуючи ручки галицької Лесі за так любовно і дбайливо уложену передачу, заразом прошу Вас – сказати собі «стоп!» і більше не думати про матеріальну поміч для мене**» (Шкрумеляк, 2024: 209). Уживання таких конструкцій засвідчує говіркові особливості мовлення мешканців Прикарпаття, що дає змогу розглядати співвідношення загальнонародного та специфічного (локального) в системі мовленнєвого етикету.

Проаналізовані нами етикетні висловлення прохання в епістолярії Ю. Шкрумеляка зі стилістичного погляду відрізняються від інших типів спонукальних конструкцій модальністю люб'язності. Наприклад: «**Прошу не зневірюватися (коли я тут не зневірююся!). Прошу написати бодай карточку про дальший перебіг здоров'я – а радше «нездоров'я» – Дружини**» (Шкрумеляк, 2024: 55); «**Дорогі мої! Прошу Вас, не журіться посилкою для мене**» (Шкрумеляк, 2024: 161).

Окремі з них відзначаються нашаруванням своєрідних емоційно-оцінних конотацій, поширюючись відповідним прислівником, як-от: «**Дуже прошу Вас написати мені кілька слів, що Ви зна-**

єте про «Гуцулку Ксеню», що співається всюди» (Шкрумеляк, 2024: 229); «**Прошу дуже написати кілька слів для моральної підтримки, яку дають мені ваші сердечні листи**» (Шкрумеляк, 2024: 32); «**Якщо Ви на місці, дуже прошу, дайте знати, чи сталося що, чи все в порядку – а якщо все нормально, а посилку вислали, то прошу рекламувати на пошті, бо було б жаль, якщо б пропала**» (Шкрумеляк, 2024: 104); «**Просимо ласкаво прийняти цю скромну посилку, як вияв нашої вдячності за Вашу доброзичливість до нас у минулому і тепер**» (Шкрумеляк, 2024: 254).

Використовуючи етикетні висловлення прохання з компонентами «**будь ласка**», «**будьте ласкаві**» адресант сподівається на таке ж люб'язне, ласкаве ставлення з боку адресата, напр.: «**Дуже прошу Вас, якби були у Львові, будьте ласкаві бачитися з моєю дружиною, бо я дуже неспокійний, що нічого не пише вже 2 місяці**» (Шкрумеляк, 2024: 29); «**Скажіть, будь ласка[,] Орестові і «Даді», що «Лузак, який усіх клопоче», вже додому хоче, бо бути дома з мамусею і татусьом – найвище благо і щастя дитини!**» (Шкрумеляк, 2024: 137).

Пом'якшує загальноспонукальну семантику прохання етикетне висловлення «**був би Вам дуже зобов'язаний**», як-от: «**Був би Вам дуже зобов'язаний**, як би могли прислати мені в бандеролі одну із нових книжок видатного письменника, нпр. А. Малишка «За синім морем», знову ж – якби було Вам можливо без труднощі – і якщо не дорога» (Шкрумеляк, 2024: 149).

Семантику вибачення Ю. Шкрумеляк реалізує традиційними конструкціями з опорними дієсловами «**вибачати**», «**пробачати**», «**прощати**», «**дарувати**». Вони найповніше репрезентують комунікативно-етикетну суть вибачення як мовленнєвої дії.

Увіразнює прохання не приймати якусь провину мовця за образу етикетне висловлення «**прошу/просити вибачення**». Наприклад: «**Вже в процесі писання цього листа, я подумав собі, що замість банально дякувати Вам за Вашу доброту до мене, прийдеться вибрати хитру форму – і просити в Вас і в Вашої Шановної Дружини вибачення, що я своєю особою завдаю Вам стільки клопоту**» (Шкрумеляк, 2024: 101); «**Щиро – щиро дякую за пам'ять і прошу вибачення – аж до мого приїзду і вияснення**» (Шкрумеляк, 2024: 217).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Система етикетних висловлень в епістолярній спадщині Юрія Шкрумеляка засвідчує багатство виражальних засобів культури мовленнєвої поведінки українців. Проаналізовані нами

формули звертання, подяки, прохання та вибачення позначені особливостями дружніх взаємин між спілкувальниками, зумовлені індивідуальними уподобаннями адресанта, позначені специфікою епістолярного стилю, зокрема приватного неофіційного виду листування.

Дотримуючись мовленнєвого етикету у листуванні з подружжям Олекси та Лесі Пушиків, Юрій Шкрумеляк засвідчує своє захоплення їхніми чуйними та співчутливими серцями, демонструє співпереживання життєвим труднощам друзів-однодумців, захоплюється гармонією приязні та глибокої поваги, що сповнювала їхні душі.

Розглянуті листи реалістично передають трагічну дійсність життя не тільки Юрія Шкрумеляка

та його адресатів, а й надскладні сторінки тогочасного періоду в історії нашого народу. Це також був час пробудження інтелектуального та духовно-морального потенціалу українців. У мові листів Юрія Шкрумеляка засвідчено потужну силу духу, всепроникаючий розум, унікальну людяність, моральний та духовний досвід митця. Проаналізовані етикетні висловлення стверджують унікальність та невмирущість системи мовленнєвого етикету українського народу.

Перспективою подальших наукових розвідок у цьому напрямі може бути аналіз екстралінгвістичних засобів вираження модальності ввічливості в етикетних конструкціях прощання та формул прихильності в епістолярії Юрія Шкрумеляка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: підручник Київ: Вища школа, 2003. 462 с.
2. Словник української мови: в 11 томах. Т.3. Київ: Наукова думка, 1970-1980.
3. Шкрумеляк Ю. Листи з неволі. Листи Ю. Шкрумеляка до О. Пушика. Івано-Франківськ: Видавництво «Лілея-НВ», 2024. 255 с.

REFERENCES

1. Matsko L. I., Sydorenko O. M., Matsko O. M. (2003) Stylistyka ukrainsoi movy: pidruchnyk. [Stylistics of the Ukrainian language]. Kyiv: Vyshcha shkola. 462 s. [in Ukrainian].
2. Slovnyk ukrainsoi movy: v 11 tomakh. (1970-1980). [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. T. 3. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
3. Shkrumeliak Yu. (2024) Lysty z nevoli. Lysty Yu. Shkrumeliaka do O. Pushyka. [Letters from captivity. Letters of Yu. Shkrumelyak to O. Fluffy]. Ivano-Frankivsk: Vydavnytstvo «Lileia-NV». 255 s. . [in Ukrainian].